

УДВОЯВАНЕ НА РЕЛАТИВА *КОЙТО* В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК

МАРИНА ДЖОНОВА

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

mdzhonova@uni-sofia.bg

Резюме: В статията се разглеждат изреченията, в които е налице удвояване на относителното местоимение *който* в български. Когато предикатът в подчиненото изречение изисква задължително наличието на винителна или дателна клитика, е налице задължително удвояване на релатива пряко или непряко допълнение. В останалите случаи удвояването е граматичен маркер на топика в изречението. Незадължителното удвояване на относителното местоимение допълнение не е характерно за писмената реч и за официалната устна реч. Възможността за удвояване на относителното местоимение *който* в българския език зависи от детерминацията на antecedента на местоимението – дали е членуван с нулев, неопределителен или определителен член.

Ключови думи: удвояване на релативи, задължително удвояване на допълнението, български език

DOUBLING OF THE RELATIVE PRONOUN *KOYTO* IN BULGARIAN

MARINA DZHONOVA

SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”

mdzhonova@uni-sofia.bg

Abstract: The main topic of the article is resumption in Bulgarian relative clauses with the relative pronoun *koyto*. In part of the examples, resumption is obligatory due to the type of verb, which requires obligatory reduplication of the object. With the rest of the verbs, doubling has specific function in the information structure of the sentence – to overtly mark the topic. Nevertheless, the optional doubling of the relative pronoun is not typical in written Bulgarian and in standard spoken Bulgarian. It is argued that the definiteness of the antecedent of the relative pronoun – with null, indefinite or definite article – is crucial for doubling to occur.

Keywords: resumption of relative pronouns, clitic doubling, obligatory doubling, Bulgarian language

Обект на настоящото изследване е удвояването на относителното местоимение *който*, *която*, *което*, *които*. Релативите в българския език са подробно разгледани от Р. Ницолова (Ницолова/Nitsolova 1986). Възмож-

ностите за релативизация в български са представени от Св. Коева (Коева/Коева 2017). Удвояването на допълнението в българския език е обект на редица изследвания (виж Минчева/Mincheva 1969; Иванчев/Ivanchev 1978; Попов/Popov 1979; Ницолова/Nitsolova 1986; Асенова/Asenova 1989). То се смята за една от балканските черти в езика, отличаващи го от другите славянски езици, наред с наличието на задпоставен определителен член. Удвояването на именните фрази и на личните местоимения е разглеждано от различни гледни точки, но удвояването на останалите видове местоимения в българския език е по-слабо проучено. Удвояването на релативи представлява интерес, тъй като се среща както при предикати, които изискват задължително удвояване, така и при такива, които не изискват задължително удвояване. Явлението се наблюдава както в устната, така и в писмената реч. Настоящото изследване се основава предимно на примери от писмената реч, ексцерпирани от Българския национален корпус и от Българския национален референтен корпус. Част от примерите са от Корпуса на българската устна реч и от Корпуса на българската политическа и журналистическа реч.

Удвояването на релативи в българския език е изследвано по отношение на *дето* (виж Кгарова 2010). Възможността за удвояване на *дето* вероятно влияе върху случаите на удвояване на *който*. Може да се сравнят два примера с подчинени изречения, въведени с *дето* и с *което*:

1. *Това е момчето, дето го видяхме вчера.*
2. *Това е момчето, което (го) видяхме вчера.*

Удвояването в (1) е необходимо, тъй като *дето* е неизменяем релатив, не носи информация за род, число и падеж, може да има различно значение и клистиката уточнява значението и функцията му в конкретното изречение. За разлика от *дето* местоимението *който* изразява граматическите категории род и число, като се съгласува с antecedента си. В този смисъл употребата на удвояващата клитика няма същата функция, както в изречението, въведено с *дето*.

По отношение на наличието на кореферентна с релатива *който* клитика, в изследвания емпиричен материал се наблюдават няколко типа подчинени изречения. Когато в подчиненото изречение е налице винителна клитика, а релативът не е въведен с предлог, те могат да са кореферентни, както е в (3), или да не са, както е в (4):

3. *Стифи постоя, загледана с копнеж подире му като момиче, **което₁ го₁** е яд, че няма подръка парче тухла.*
4. *Законите, **които₁ ги₂** разделяли, били строги и справедливи.*

В първия случай местоимението *което* е пряко допълнение, клистиката *го* е кореферентна с него. Това е и единствената възможност при безличните предикати с допълнение със семантичната роля експериенцер. От една страна, при тях подложната позиция е празна, а от друга страна, нали-

чието на клитиката е задължително. Възможността клитиката и релативът да не са кореферентни дори когато формално техните граматични характеристики съвпадат, е налице в двусъставните определителни изречения и е свързана с факта, че за разлика от личните местоимения относителните местоимения имат падежни форми само в мъжки род, когато референтът на местоимението е лице. Релативът, който не е въведен с предлог, може да бъде както подлог, така и допълнение в изречението. Така в (4) не е налице удвояване, тъй като относителното местоимение *който* е подлог, а клитиката *ги* е допълнение. Важно е да се отбележи, че удвояването на въпросителни и относителни местоимения е възможно само вляво от предиката за разлика от удвояването при личните и показателните местоимения.

Когато относителното местоимение е въведено с предлога *на*, то обикновено е непряко допълнение в подчиненото изречение и дателната клитика е кореферентна с него:

5. *Флаг току-що му бил казал, че е крал на Делейн, но Томас не приличал на момче, **на което** са му съобщици, че става крал; той приличал на момче, **на което** са му съобщици, че на сутринта ще бъде разстреляно.*

Срещат се и примери с удвояване и когато относителното местоимение *на който / когото* се използва вместо *чийто* за означаване на притежание:

6. *При нас идват много хора, **на които** са **им** откраднали колите.*

Относителното местоимение може да е част от предложна фраза с предлога *на*, която е несъгласувано определение към подлога в подчиненото изречение. В тези случаи относителното местоимение не е кореферентно с клитиката и не е налице удвояване:

7. *Ян Бибиян се завърна от летенето си с един пътнишки автомобил, шофьорът **на който** му беше добре познат.*

В настоящото изследване се представят случаите, в които е налице кореферентна с релатива третолична винителна или дателна клитика. При анализа на примерите ще бъдат взети предвид критериите, приложени при изследването на разглежданото явление в други езици. Удвояването на релативи е проучено по отношение на испанския език в рамките на проект за изследване на устната реч в испаноговорещите страни (De Mello 1992). Изводите, до които достига цитираният автор, са, че по отношение на устната реч в испански се предпочита употребата на едно от относителните местоимения (*que*), когато то е пряко допълнение и може да е синоним на останалите релативи, и че при това местоимение най-често се наблюдава удвояване. Подобно на *дето* в българския *que* в испанския е неизменяем релатив и може да изпълнява различна синтактична роля в подчиненото изречение. То обаче може да носи информация за род и число, когато е членувано с определителен член. В представените примери за удвояването в испанския *que* се удвоява най-вече когато е нечленувано. Открити са

единични примери на удвояване, когато това местоимение е членувано и съответно е маркирано с граматичните признаци род и/или число. В рамките на изследването е направен статистически анализ на материала, който показва, че в испански по-често се среща удвояване на относителното местоимение пряко допълнение в нерестриktivни изречения.

По отношение на българския език зависимостта между типа подчинено изречение – рестриktivно или нерестриktivно – и наличието на удвояваща релатива *дето* клитика е отбелязана от И. Кръпова (Krapova 2010). Авторката посочва, че в рестриktivните определителни изречения с *дето* е задължителна дателната резумптивна клитика, докато наличието на винителната клитика не е задължително. В нерестриktivните изречения обаче удвояването на *дето* с местоименна клитика е задължително (Krapova 2010: 1244).

От значение за анализа е и детерминацията на именната фраза antecedent – дали е с нулев, неопределителен или определителен член, дали е с генерично значение. В изследванията върху удвояването на релативи се доказва, че в езиците, в които то се среща, значението и детерминацията на именната фраза antecedent влияят върху възможността за удвояване на релатива. Както посочва Де Мело, когато в испански antecedentът на релатива е членуван с определителен член, се срещат единични примери с удвояване. Много по-често antecedentът на удвоения релатив е членуван с неопределителен или с нулев член. Детерминацията на antecedentа може да бъде изразена и по лексикален път – с показателно местоимение, с *някои, много, различни* или с числително име (De Mello 1992: 31). Подобни са и наблюденията на Алексиаду и Анагностопулу (Alexiadou, Anagnostopoulou 2000), които посочват, че в гръцкия език резумптивните клитики са възможни в подчинени изречения към именна фраза с неопределителен член, а в подчинени изречения към именна фраза с определителен член са невъзможни (цит. по Alexopoulou 2006: 88). Алексопулу от своя страна посочва и примери в гръцкия език, когато antecedentът на релатива е членуван с определителен член и в подчиненото изречение е налице резумптивна клитика (Alexopoulou 2006: 89).

Тези критерии може да се приложат и при анализа на примерите в настоящото изследване. По отношение на българския език, значение има и видът на предиката – дали изисква задължително удвояване на допълнението, или не. Същинското удвояване на допълнението в български се свързва с ограничен кръг предикати с винително или дателно допълнение, при които удвояването е задължително. Това са предимно предикати с пряко или непряко допълнение със семантичната роля експериенцер (например *харесва ми, скучно ми е, яде ми се, студено ми е, боли ме, страх ме е, мързи ме*), някои модални предикати (например *налага ми се, трябва ми, необходимо ми е*), предикати за наличие или отсъствие (например *има, няма*) (Arnaudova, Krapova 2007; Krapova, Cinque 2008).

Пряко допълнение. Задължително удвояване

На първо място тук се разглеждат предикатите, които изискват задължително удвояване. С голяма честота се отличава удвояването при предикатите за наличност *има* и *няма*. В голяма част от примерите antecedентът на относителното местоимение е неопределително, обобщително или показателно местоимение:

8. *И гняв, и безразличие, и ..., и изобщо всичко, **което го** има, и всичко, **което го** няма в педагогиката.*

9. *Нещо, **което го** няма дори в литературата.*

10. *Някой иска да повярваме в нещо, **което го** няма, или да не забележим онава, което съществува.*

11. *Така че, щом има такава възможност – да се гласува нещо, **което го** няма във Временния правилник, а се базираме на една практика от миналата година, съвършено сериозно предлагам това ново процедурно предложение.*

12. *а мен ми се струва, че подходяща форма е това, **което го** има в Германия, създаване на един финансов съд, в който работят квалифицирани хора.*

Срещат се обаче и примери, в които antecedентът е членуван с нулев (13) или с неопределителен член (14) или е съществително собствено име (15):

13. *Популярно обезболяващо, **което го** има във всяка аптека, сее смърт!¹*

14. *Това е една история, **която я** няма в учебниците. Пропусната от недоглеждане или от хроничния ни проблем да забравяме историята си.*

15. *Приема се предложението на господин Миков, **който** в момента **го** няма, и текстът става наистина по-добър.*

При предикатите със задължително удвояване се срещат и примери, в които се удвоява свободен релатив – когато подчиненото изречение е в препозиция спрямо главното:

16. ***Кое**то **го** няма днес, ще го има утре.*

Интересното в примерите с *има* и *няма* е изборът на предиката. В повечето случаи в дадения контекст е възможно използването на личен глагол, при който относителното местоимение е подлог в изречението – срв. *да се гласува нещо, **което** не е включено във Временния правилник; обезболяващо, **което** е налично / може да се закупи; една история, **която** не е включена в учебниците; господин Миков, **който** в момента отсъства.* Струва ми се, че изборът на предиката, който води след това до задължително удвояване, е белег на разговорност в писмената реч или на всекидневния регистър в устната реч.

Задължително удвояване е налице и при предикатите с допълнение със семантичната роля експериенцер или пациенс. Както при предикатите за

наличие и тук антецедентът може да е съществително име или фраза с нулев член. Семантиката на предиката в подчиненото изречение е причина референтът на антецедента да е одушевен. В изследвания материал референтът на антецедента е лице:

17. *Харайн сви устни, но от това само заприлича на жена, **която я** боли коремът.*

18. *Отдалечавам се като човек, **който го** е страх да не е станала грешка.*

19. *Мелейр придърпа шала на раменете си, вдиша дълбоко и се запъти обратно надолу по стълбите, като жена, **която я** чака работа, но не гори от желание да се залови с нея.*

20. *Ти ще бъдеш достатъчно умен да останеш, където си сега. Избягал затворник, **когото го** чака съд.*

Срещат се и примери, в които детерминацията на именната фраза е изразена по лексикален път – чрез местоимение:

21. *... не е бил пречукан просто за кеф на някой индианец, **когото го** е сърбял пръстът на спусъка?*

Антецедентът може да бъде и показателно местоимение:

22. *В същото време, ако напусна сцената, аз предварително обезсърчавам Мелио, Брунцайновци, Маскретовци, всички онези, **който ги** е яд на мен и твърдят, че не съм никаква певица.*

23. *Видял съм много борци и у нас, и в чужбина, но повечето от тези, **който ги** пишат борци във вестниците, аз не съм ги срещал по състезанията.*

И при този тип предикати се срещат примери, в които се удвоява свободен релатив:

24. *Момчета, начинанието е рисковано и **който го** е страх още може да се откаже.*

25. ***Който го** е страх от мечка – да не ходи в Италия!*

Пряко допълнение. Незадължително удвояване

Интересни са примерите, в които удвояването на релатива не е задължително. Прави впечатление, че има съответствие със случаите на задължително удвояване по отношение на детерминацията на антецедента на релатива. Той може да е членуван с нулев (примери 26 и 27), както и с неопределителен член (примери 28 и 29):

26. *Да се знае, че има правила, **който** всеки трябва да **ги** спазва в тая държава.*

27. *В ЦСКА обаче винаги е имало ред и дисциплина, **която я** бяха дали генералите – от Д. Д. до М. А.*

28. Има само една теза, **който** си **я** повтарят от не знам колко години: „България е енергиен център на Балканите“.

29. Искам да ви върна към едни думи, **който** вероятно сте **ги** чули, на вашия колега г-н К., който в Москва призова да се преосмислят някои исторически факти.

Антецедентът може да е показателно или неопределително местоимение:

30. *Навсякъде по света кризата идва от погрешни решения във държавния сектор не в частния и от няколко неща, **който** ся **ги** виждам как се повтарят.*

31. *относно живота / аз съм се събудила // за: / нещо **което** преди **го** подозирах че е така но сега: съм сигурна че е така²*

32. Това [контузията], **което** **го** получих, взе да се оправя.

33. *10 такива термини има други, **който** трябва да **ги** наизустиш така, както **го** е написал този от инспектората или този от учебника.*

Детерминацията на именната фраза антецедент може да бъде изразена и по лексикален път – с числително или с показателно местоимение:

34. „...“ ЕАД, ..., сключва в качеството на възложител шест договора, **който** аз Ви **ги** изпратих, с фирми-изпълнители за техническо обслужване и ремонт при необходимост на автомобили, собственост на „...“ ЕАД.

35. *Аз не повтарям онези съображения, **който** **ги** изложи господин Михайлов, а предлагам, господин председателю, тъй като съществува такава възможност по правилника ..., да поставите на прегласуване...*

Срещат се и отделни примери, в които именната фраза антецедент е членувана с определителен член:

36. *От зори още дойди Кирияко Търповски и ми каза следните новини, **който** **ги** донесла Кирияковица от Костур.*

Удвояването на релатива в изреченията, в които предикатът не изисква задължително удвояване (примери 26–36), може да бъде обяснено с удвояване по аналогия с изреченията, в които е налице задължително удвояване. Прави впечатление, че приведените примери са от нерестриктивни подчинени изречения. Именно в нерестриктивните изречения удвояването е задължително, когато подчиненото изречение е въведено с *дето* (Кгарова 2010: 1244). В представените примери обаче удвояването не е задължително и не е характерно за писмената реч, както и за официалната устна реч. От тази гледна точка може да се разглежда като маркер за разговорност и вероятно като експлицитен граматичен маркер за топика в изречението.

Непряко допълнение. Задължително удвояване

Задължително удвояване е налице и при предикатите с непряко допълнение със семантичната роля експериментер или пациент. Антецедентът на

релатива може да бъде съществително или именна фраза, членувана с нулев (примери 37–44) или с неопределителен член (примери 45, 46):

37. Има хора, **на които им** е още по-зле.

38. Все още в този свят живееха хора, **на които им** домъчняваше за мен и искаха да ме видят.

39. Истинският непукист е човек, **на който не му** пука дали му пука, или не му пука.

40. Стоеше с високо вдигната глава и усилено се правеше на човек, **на когото** всичко му е ясно.

41. Дик се беше затворил в себе си и имаше вид на човек, **на когото му** се спи.

42. За тринайсет години служба зад граница той нито веднъж не бе срещал военен, **на когото да му** пука какво е вързано за дървото пред дома му.

43. Този акт на насилие не се вписваше в поведението на мъж, **на когото му** е безразлично.

44. Те са смели хора, **на които им** е ясно как се брани честта.

45. Ралф гледа един човек, **на когото** всичко му е наред.

46. Жак, един човек, **на когото не му** вървеше на два континента, беше изправен пред сложен проблем.

Антецедентът на удвоения релатив може да бъде и местоимение – показателно, обобщително или неопределително.

47. Може би аз съм тази, **на която ѝ** трябва броня.

48. Разбира се, има и такива, **на които им** е еднакво драго и сутрин, и вечер, и на изгрева се радват, и на залеза също се радват.

49. Разбирам тези, които искат да бъдат защитени – например баща ти. Но виж, онези, **на които им** харесва да са придатъци към собствената си охрана...

50. Тя обича да пречи на всички, **на които им** е добре.

51. Живее ми се, без да ми пука какво ще каже някой, **на когото не му** допада това.

Когато релативът е непряко допълнение, много по-често антецедентът е членуван с пълен член (примери 52–56) в сравнение с примерите, в които релативът е пряко допълнение. Възможно е антецедентът да бъде и роднинско название с референтна употреба (пример 57):

52. Запознах го, естествено, с клетия Албус, **на когото му** липсваше общуването с негови връстници.

53. Ти си от хората, **на които им** е необходимо повече време, отколкото на другите, за да открият себе си, да реализират способностите си.

54. *Глупавите курортисти, на които им беше все едно къде ще си прекарат времето.*

55. *Знаеш, че те са за по-твърдоглавите, на които им е трудничко да мислят.*

56. *Гълъбът, на когото му беше омръзнала клетката от върбови клони, излетя с едно гъвкаво движение.*

57. *... попита я дъщеря ѝ, на която ѝ беше трудно да си представи майка си като олимпийска шампионка.*

При разглежданите предикати е задължително удвояването и на свободните релативи:

58. *На когото му трябва, ще го намери. На когото му трябва, всички катастрофирани шлепове по десния бряг на Волга ще преобърне.*

59. *Всяка секунда ми е ценна и не може току-така на когото му хрумне, да идва в училище и да занимава децата и учителката.*

Може да се обобщи, че когато има задължително удвояване, е налице сходство при релативите преки и непреки допълнения по отношение на детерминацията на antecedента, както и по отношение на семантичната роля на удвоения релатив. Възможно е и удвояването на свободни релативи, когато те са преки или непреки допълнения. Когато релативът е непряко допълнение, по-често в сравнение с изреченията с релатив пряко допълнение antecedентът е членуван с пълен член. В повечето случаи предикатът със задължително дателно допълнение няма съответствие личен глагол със същата семантика, така че пишещият/говорещият не може да избера между глагол, който приписва семантичната роля експериенцер/пациенс на допълнението, и глагол със същото значение, който приписва тази семантична роля на подлога.

Непряко допълнение. Незадължително удвояване

В примерите, в които предикатът не изисква задължително удвояване на релатива непряко допълнение, antecedентът обикновено е именна фраза или съществително, членувано с нулев или с неопределителен член. Antecedentът може да бъде и лично име, което винаги е референтно (примери 67, 68). Семантичната роля на релатива е пациенс или бенефициент:

60. *После, сякаш беше куче, на което са му заповядали да седи и да не мърда, отиде до един от столовете и седна.*

61. *Търкаше дланта си нагоре-надолу по зеления крачол и тресеше ужасено глава като дете, на което са му обещали пердах, само да отсекаат върбовата пръчка.*

62. *Изглеждаше като войник от окопите, на който са му предложили банкет.*

63. На всички градски порти има хора, **на които им** се плаща за точно и старателно наблюдение на пътниците.

64. Няма да има български гражданин, **на когото** да му бъде отказана медицинска помощ на базата на това, че някъде не са разкрити легла, заяви Ананиев, цитиран от Фокус.

65. След време техните срещи с жени, **на които им** било казано да напуснат Тар Валон, довели до контакти с бегълки.

66. Въпросът беше напълно резонен за един инженер, **на когото** току-що са му поръчали да проектира най-голямата електростанция в света.

67. Ръководител на Попов на място е Дж. К., **на когото му** помага (с прекъсване от 1953 до 1955 г.) Р. К.

68. Елизабет, **на която ѝ** бе предложено да прекара една тиха вечер, удивено се изкачи по стълбите.

Антецедентът на релатива може да бъде и показателно местоимение:

69. Ще се изненадате колко жени не вярват, че бебето може да чува в утробата, но виждам разликата между тези, **на които са им** чели, и тези, на които не са.

70. Всички амаяри в пристанищните градове заминаха, дори онези, **на които им** се дължаха пари от доковете или възжените мостове.

71. Някои от онези, **на които им** е било плащано, са французи.

В някои от примерите антецедентът е членуван с определителен член:

72. Ние знаем за материалите, за инспекторите, които си подкупвал, за работниците, **на които им** е било плащано да монтират и да си държат устите затворени.

Незадължителното удвояване на релатива непряко допълнение може да се разглежда като граматичен маркер на топика в подчиненото изречение. Функцията на допълнението в изречението е маркирана с предлога *на*, така че клистиката няма уточняваща функция.

Обобщение

Може да се обобщи, че в българския език е налице удвояване на релативите. От една страна, удвояването е задължително при предикатите, изискващи задължително наличието на винителна или дателна клитика. Семантичната роля на удвоеното допълнение обикновено е експериенцер или пациенс. При разглежданите предикати е възможно и удвояването на свободни релативи. Подобни примери обаче се откриват само при предикатите, изискващи задължително удвояване на допълнението. Когато предикатът в подчиненото изречение не изисква задължително удвояване, то все пак е възможно в съвременния български език. Върху възможността за удвояване влияе детерминацията на антецедента на релатива – най-често той

е членуван с нулев член. Антецедентът на удвоения релатив може да бъде и местоимение – в голямата част от примерите антецедентът е показателно местоимение. Незадължителното удвояване на допълнението в писмената реч е белег на разговорност. То може да се разглежда и като граматичен маркер на топика в изречението.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ Част от примерите са ексцерпирани от интернет сайтове и блогове. Оригиналният правопис и пунктуация са запазени.

² Примерите от устната реч са от Корпуса на българската устна реч bgspeech.net и се представят според начина на записване на устна реч, приет в Корпуса.

ЛИТЕРАТУРА

- Асенова 1989: *Асенова, П.* Балканско езикознание. Основни проблеми на балканския езиков съюз. София, Наука и изкуство.
- Иванчев 1978: *Иванчев, Св.* Проблеми на актуалното членение на изречението. – В: Приноси в българското и славянското езикознание. София, Наука и изкуство, с. 157–172.
- Коева 2017: *Коева, Св.* Семантична и структурна характеристика на свободните релативи в български. – В: Доклади от Юбилейната научна сесия „Съвременни тенденции в езиковедските изследвания“, посветена на 85 години от рождението на проф. д.ф.н. Йордан Пенчев, 10–11 ноември, 2016 г. Св. Коева, П. Бъркалова (съст.). София, Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, с. 140–156.
- Минчева 1969: *Минчева, А.* Опит за интерпретация на модела на удвоените допълнения в българския език. – Известия на Института за български език, XVII, с. 3–50.
- Ницолова 1986: *Ницолова, Р.* Българските местоимения. София, Наука и изкуство.
- Попов 1979: *Попов, К.* Стилно-граматическа употреба на удвоеното допълнение в българския книжовен език. – В: Попов, К. (съст.). Помагало по български синтаксис. София, Наука и изкуство, с. 92–107.
- Alexiadou, Anagnostopoulou 2000: *Alexiadou, A., E. Anagnostopoulou.* Asymmetries in the distribution of clitics: the case of Greek restrictive relatives. – In: Beukema, F., M. Dikken (eds.). Clitic phenomena in European languages. Amsterdam, Benjamins, 47–70.
- Alexopoulou 2006: *Alexopoulou, T.* Free and Restrictive Relative Clauses in Greek. – In: Proceedings of the 17th International Conference of Theoretical and Applied Linguistics, Aristotle University of Thessaloniki, Greece, April 2005, 85–93.
- Arnaudova, Krapova 2007: *Arnaudova, O., I. Krapova.* Clitic reduplication in Bulgarian: towards a unified account. – In: Compton, R. M. Goledzinowska, U. Savchenko (eds.). Formal approaches to Slavic linguistics. The Toronto meeting 2006, Ann Arbor: Michigan Slavic publications, Vol. 15, 1–24.

- De Mello 1992: *De Mello, G.* Duplicación del pronombre relativo de objeto directo en el español hablado culto de once ciudades. – *Lexis*, Vol. XVI, № 1, 23–52.
- Krapova 2010: *Krapova, I.* Bulgarian relative and factive clauses with an invariant complementizer. – *Lingua*, Vol. 120, 1240–1272.
- Krapova, Cinque 2008: *Krapova, I., G. Cinque.* Clitic reduplication constructions in Bulgarian. – In: Kallulli, D., L. Tasmowski (eds.). *Clitic doubling in the Balkan languages*, Amsterdam, John Benjamins Publishing Company, 257–287.

REFERENCES

- Alexiadou, Anagnostopoulou 2000: *Alexiadou, A., E. Anagnostopoulou.* Asymmetries in the distribution of clitics: the case of Greek restrictive relatives. – In: Beukema, F., M. Dikken (eds.). *Clitic phenomena in European languages*. Amsterdam, Benjamins, 47–70.
- Alexopoulou 2006: *Alexopoulou, T.* Free and Restrictive Relative Clauses in Greek. – In: *Proceedings of the 17th International Conference of Theoretical and Applied Linguistics*, Aristotle University of Thessaloniki, Greece, April 2005, 85–93.
- Arnaudova, Krapova 2007: *Arnaudova, O., I. Krapova.* Clitic reduplication in Bulgarian: towards a unified account. – In: Compton, R. M. Goledzinowska, U. Savchenko (eds.). *Formal approaches to Slavic linguistics. The Toronto meeting 2006*, Ann Arbor: Michigan Slavic publications, Vol. 15, 1–24.
- Asenova 1989: *Asenova, P.* *Balgarsko ezikoznanie. Osnovni problemi na balkanskiya ezikov sayuz.* Sofia, Nauka i izkustvo.
- De Mello 1992: *De Mello, G.* Duplicación del pronombre relativo de objeto directo en el español hablado culto de once ciudades. – *Lexis*, Vol. XVI, № 1, 23–52.
- Ivanchev 1978: *Ivanchev, Sv.* Problemi na aktualnoto chlenenie na izrechenieto. – In: *Prinosi v balgarskoto i slavyanskoto ezikoznanie.* Sofia, Nauka i izkustvo, s. 157–172.
- Koeva 2017: *Koeva, Sv.* Semantichna i strukturna karakteristika na svobodnite relativni v balgarski. – In: *Dokladi ot Yubileynata nauchna sesiya „Savremenni tendentsii v ezikovedskite izsledvaniya“*, posvetena na 85 godini ot rozhdenieto na prof. d.f.n. Yordan Penchev, 10–11 noemvri, 2016 g. Sv. Koeva, P. Barkalova (sast.). Sofia, Izdatelstvo na BAN „Prof. Marin Drinov“, s. 140–156.
- Krapova 2010: *Krapova, I.* Bulgarian relative and factive clauses with an invariant complementizer. – *Lingua*, Vol. 120, 1240–1272.
- Krapova, Cinque 2008: *Krapova, I., G. Cinque.* Clitic reduplication constructions in Bulgarian. – In: Kallulli, D., L. Tasmowski (eds.). *Clitic doubling in the Balkan languages*, Amsterdam, John Benjamins Publishing Company, 257–287.
- Mincheva 1969: *Mincheva, A.* Opit za interpretatsiya na modela na udvoenite dopalneniya v balgarskiya ezik – *Izvestiya na Instituta za balgarski ezik*, XVII, s. 3–50.
- Nitsolova 1986: *Nitsolova, R.* *Balgarskite mestoimeniya.* Sofia, Nauka i izkustvo.
- Popov 1979: *Popov, K.* Stilno-gramaticheska upotreba na udvoenoto dopalnenie v balgarskiya knizhoven ezik. – In: *Popov, K. (sast.). Pomagalo po balgarski sintaksis.* Sofia, Nauka i izkustvo, s. 92–107.

ИЗТОЧНИЦИ / SOURCES

Български национален корпус (search.dcl.bas.bg)
Български национален референтен корпус (webclark.org)
Корпус на българската устна реч (bgspeech.net)
Корпус на българската политическа и журналистическа реч (political.webclark.org)

✉ *Доц. д-р Марина Джонова*

Катедра по български език, Факултет по славянски филологии
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Бул. „Цар Освободител“ 15, 1504 София, България

✉ *Assoc. Prof. Marina Dzhonova, PhD*

Department of Bulgarian Language, Faculty of Slavic Studies
Sofia University “St. Kliment Ohridski”
15 Tzar Osvoboditel Blv., 1504 Sofia, Bulgaria

Публикувано: 3 октомври 2019

Published: 3 October 2019